

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра історії України і методики викладання історії

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

на тему

**«Науково-видавнича та громадсько-політична діяльність
Володимира Целевича крізь призму суспільно-політичних процесів
на західноукраїнських землях у міжвоєнний період»**

Студента групи СОІ-41(з)
напряму підготовки (спеціальності)
014.03 «Середня освіта (Історія)»
Косюка Василя Дмитровича

Керівник:
доктор історичних наук, доцент
Кіндрачук Надія Мирославівна

Національна шкала: _____

Університетська шкала: _____

Оцінка ECTS: _____

Івано-Франківськ – 2023 рік

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ I. ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД ТА ДЖЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ.....	12
1.1. Історіографічний огляд дослідження.....	12
1.2. Джерельна база дослідження.....	15
РОЗДІЛ II. ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛОДИМИРА ЦЕЛЕВИЧА.....	19
2.1. Партійна діяльність В. Целевича в часи становлення УНДО та в період кінця 1920-х – 1930-і рр.....	19
2.2. Діяльність В. Целевича у сеймі Другої Речі Посполитої (1928 – 1930-х рр.) та в умовах політики нормалізації (1935 – 1939 рр.).....	22
РОЗДІЛ III. РЕДАКТОРСЬКО-ПУБЛІЦИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛОДИМИРА ЦЕЛЕВИЧА.....	26
3.1. В. Целевича на шляху співпраці із часописами «Діло» та «Свобода».....	26
3.2. Наукова та видавнича робота В. Целевича	29

**РОЗДІЛ ІV ПЛАН-КОНСПЕКТ УРОКУ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НА ТЕМУ
«НАУКОВО-ВИДАВНИЧА ТА ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА
ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛОДИМИРА ЦЕЛЕВИЧА НА
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД».....33**

ВИСНОВКИ.....42

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....51

ДОДАТКИ.....61

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- ВУНК** – Всеукраїнський національний конгрес
- ГКРУ** – Громадський комітет рятунку України
- ЗУНР** – Західно-Українська Народна Республіка
- КПЗУ** – Комуністична партія Західної України
- КПП** – Комуністична партія Польщі
- КПСГ** – Комуністична партія Східної Галичини
- МЗС** – Міністерство зовнішніх справ
- Наркомат** – Народний Комісаріат
- НК** – Народний Комітет
- НТШ** – Наукове товариство ім. Шевченка
- ОУН** – Організація українських націоналістів
- ППС** – Польська партія соціалістична
- РКП(б)** – Російська комуністична партія (більшовиків)
- СРСР** – Союз Радянських Соціалістичних Республік
- ТУП** – Товариство українських правників
- УГА** – Українська галицька армія
- УГК** – Український горожанський комітет
- УГКЦ** – Українська Греко-Католицька Церква
- УНДО** – Українське національно-демократичне об'єднання
- УНДП** – Українська національно-демократична партія
- УНР** – Українська Народна Республіка
- УРП** – Українська радикальна партія
- УРСР** – Українська Радянська Соціалістична Республіка
- УСДП** – Українська соціал-демократична партія
- УСРП** – Українська соціалістично-радикальна партія
- УСРР** – Українська соціалістична радянська республіка

ЦК – Центральний Комітет

ЧА – Червона армія

ВСТУП

Актуальність теми бакалаврської роботи. Протягом останніх років у вітчизняній історіографії бачимо появу нових наукових розвідок, досліджень, які собою популяризували жанр наукової біографістики. Предметом дослідження багатьох науковців-істориків стали численні праці, які присвячені громадсько-політичній діяльності відомих українців, відомих громадсько-політичних діячів, що жили і творили протягом XIX – XX ст.

Тут варто згадати добрознаного широкому загалу українського громадсько-культурного діяча, політика, а також професійного редактора, й правника (адвоката), активного учасника Українського Національно-Демократичного Об'єднання Целевича Володимира Михайловича. Він же являється автором численних статей, праць політико-правового й культурно-просвітнього та характеру, серед яких: «Про нові польські шкільні закони» (1925 рік написання), «Віднова життя і відбудова майна просвітніх товариств» (1918 рік написання), «Виборчий регулямін до сільських громадських рад у Галичині: практичний порадник» (1935 рік написання) тощо.

Потрібно наголосити, що не зважаючи на досить таки великі заслуги Целевича Володимира в процесі поширення ідеї соборності та незалежності українських земель в період розгортання діяльності Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО) – партії національно-державницького спрямування (в період, що охоплює міжвоєнну Польщу XX ст.), не зважаючи на заслуги В. Целевича на шляху захисту соціально-політичних, національно-культурних прав населення Галичини, історичній науці залишаються маловідомими його здобутки у науково-видавничій сфері, редакційно-публіцистичній площині і ін. Тому, головне завдання

сучасних істориків полягає в заповненні «білих плям» в біографії Володимира Целевича, тих фактів, які станом на сьогодні ще залишаються не розробленими взагалі, або ж малоз'ясованими тощо.

Існуючі історичні й політико-правознавчі праці в своїй більшій мірі розкривають цікаві для вітчизняної історіографії висновки й положення, що стосуються біографії особистості В. Целевича, проте, при цьому не розкривають в цілісному науковому та теоретичному дискурсі його широкої громадсько-політичної діяльності тощо.

Тому, науковий доробок українських істориків вибудовує важливу базу, але не знімає з порядку денного (в науковому контексті) потреби написання спеціального комплексного історичного дослідження, яке було б присвячене постаті Володимира Целевича, яке би відбивало на сторінках його біографії надзвичайно цікаве й водночас складне переплетіння національних й соціальних аспектів щодо українського національно-визвольного руху протягом зазначеного періоду.

Мета та дослідницькі завдання бакалаврської роботи. Мета бакалаврської роботи полягає в аналізі науково-видавничої й громадсько-політичної діяльності Володимира Михайловича Целевича в контексті протікання суспільно-політичних процесів, що проходили на теренах Західної України в період, який охоплює першу третину ХХ ст.

Для досягнення поставленої в бакалаврській роботі дослідницької мети окреслено наступні **дослідницькі завдання**, а саме:

- зробити аналіз історіографії окресленого питання (теми);
- охарактеризувати джерельну базу дослідження окресленої теми;
- продемонструвати специфіку формування світогляду Володимира Целевича;
- дослідити парламентську працю Володимира Целевича в період Другої Речі Посполитої;
- вивчити організаційно-політичну активну діяльність Володимира

Целевича у лавах УНДО;

- проаналізувати напрацювання в редакторсько-публіцистичній та науково-видавничій сферах;
- дослідити діяльність Володимира Михайловича Целевича на шляху його співпраці із часописами «Діло» та «Свобода»;
- показати внесок Володимира Целевича в намагання нормалізувати (стабілізувати) польсько-українські стосунки протягом другої половини 1930-х рр.;
- розробити план-конспект уроку (11 клас) з історії України на тему: «Науково-видавнича та громадсько-політична діяльність Володимира Целевича на західноукраїнських землях у міжвоєнний період».

Об'єктом дослідження бакалаврської роботи являються громадські партії, організації, а також видавництва, редакції періодичних видань (зокрема газет) де працював Володимир Целевич, в тому числі його публіцистична й наукова творча спадщина.

Предметом дослідження бакалаврської роботи являється науково-видавнича й громадсько-політична діяльність Володимира Михайловича Целевича.

Хронологічні рамки бакалаврської роботи охоплюють собою роки життя Володимира Михайловича Целевича, а саме: з 1890 р. по 1942 р., але головну дослідницьку увагу зацентровано на міжвоєнних роках ХХ ст.

Територіальні межі бакалаврської роботи охоплюють собою терени Західної України, зокрема: Західну Волинь, Східна Галичину, Холмщину, Підляшшя, Полісся, Лемківщина. Саме ці території в міжвоєнний період були в складі «Другої Речі Посполитої й також такі країни, як: Канада, США, держави Латинської Америки де на поч. 20-х рр. ХХ ст. знаходився Володимир Целевич.

Методологічну основу дослідження теми бакалаврської роботи становлять наукові принципи всебічності, послідовності, історизму, наукового плюралізму, системності, об'єктивності.

В бакалаврській роботі використано ряд теоретичних методів, серед них: діалектичний, компаративний, структурно-функціональний. Також використані такі загальноісторичні методи, як: історико-типологічний, історико-порівняльний, історико-генетичний, історико-системний. Вони дозволяють з'ясувати суть історичного процесу як цілої сукупності історичних ситуацій, фактів і їхнього історичного, цілісного взаємозв'язку.

Потрібно наголосити і на тому, що вагоме значення мають також і спеціальні історичні методи дослідження, до яких відносимо кількісні методи – статистичні методи.

Наукова новизна отриманих результатів бакалаврської роботи, полягає в наступному:

- реконструйовано факти із біографії Володимира Михайловича Целевича – видатного політика;
- показано активну участь Володимира Михайловича Целевича в діяльності Українського горожанського комітету;
- показано внесок Володимира Михайловича Целевича в створення Української військової організації;
- відображено громадсько-політичну діяльність Володимира Михайловича Целевича в УНДО;
- відображено громадсько-політичну діяльність Володимира Михайловича Целевича в галицьких українських громадських товариствах;
- продемонстровано боротьбу Володимира Михайловича Целевича на шляху піднесення національної свідомості галичан;
- вивчено боротьбу Володимира Михайловича Целевича на шляху утвердження в тогочасному суспільстві, ідей державності й

соборності українських земель;

- проведено аналіз науково-публіцистичної спадщини Володимира Михайловича Целевича й зацентровано на необхідності її поширення серед громадськості.

Також в бакалаврській роботі:

- охарактеризовано концепції, доктрини протистояння й боротьби українських політичних партій (національно-державницький табір), які були скеровані супроти асиміляційної політики польської держави;
- виявлено проблеми морально-психологічної адаптації українців Галичини (перш за все мається на увазі політична еліта) до соціально-економічної, національно-культурної політики польських урядів протягом міжвоєнних років ХХ століття.

Практичне значення бакалаврської роботи. Практичне значення являється в тому, що висновки матеріали бакалаврської роботи можуть використовуватися: 1) в процесі підготовки та написання фундаментальних, спеціальних праць по історії України (тобто в науково-дослідницькій сфері); 2) в процесі викладання, розробки вибіркового й нормативних курсів в вишах (тобто в навчальній діяльності); 3) в діяльності політичних партій, які стоять на засадах національно-демократичного спрямування (тобто практично-політичній діяльності).

Таким чином, зібраний в бакалаврській роботі фактологічний матеріал, прописані науково-теоретичні висновки можуть слугувати для майбутніх, подальших, більш ширших досліджень, вивчення та аналізу суміжної проблематики тощо.

Структура бакалаврської роботи є побудована на засадах проблемно-хронологічного принципу. Бакалаврська робота складається із таких частин: переліку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (98 позицій на 10 сторінках),

додатків (на 3 сторінках). Загальний обсяг бакалаврської роботи становить 63 сторінки, із нього 50 сторінок складає основний текст.

РОЗДІЛ I

ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД ТА ДЖЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Історіографічний огляд дослідження

Варто відзначити, що Целевич Володимир Михайлович станом на сьогодні являється однією з найбільш маловивчених «постатей УНДО» у вітчизняній та зарубіжній (польській) історіографії.

Збільшення наукових знань та напрацювань про «багаторічного генерального секретаря партії» проходили дуже нерівномірно. Проте, попри цілковиту відсутність комплексної спеціальної праці, що була б присвячена одному з колишніх «лідерів націонал-демократів», його політичній, громадській діяльності, парламентській праці в деякій мірі присвячено близько 3-х десятків наукових монографій, статей, та ряд дисертаційних досліджень. Вони між собою різняться високим рівнем теоретичних та наукових підходів, оціночних характеристик.

Історіографію поданого питання досліджуємо та аналізуємо у тематичному й проблемно-хронологічному дискурсах, які дозволить найбільш точно й повно окреслити «архітектоніку» проблеми, що вивчається [25, с. 90].

Книги, що безпосередньо, або ж опосередковано присвячені Володимирі Целевичу, умовно розділяємо на певних декілька груп:

- науково-популярні, наукові, розвідки публіцистичні міжвоєнного періоду;
- праці радянських вчених;
- праці діаспорних вчених;
- книги, що вийшли у світ в роки, коли Україна відновила свою

незалежність в 1991 році.

Підкреслимо, що в період міжвоєнний були наявні надзвичайно поодинокі праці, які були написані вітчизняними українськими політичними й громадськими діячами, то вже в роки радянського керівництва про Целевича Володимира взагалі не було ніде написано. Вся інформація про нього замовчувалася, а в іншому випадку писалася в так званому «спотвореному вигляді» [25, с. 91].

Варто сказати і про те, що дослідники із представників української діаспори (діаспорні вчені) зацентровували свою увагу перш за все на питанню розвою підпільного «українського національно-визвольного руху» в регіоні на протязі 1920-х – 1940-х рр., боротьбі з тогочасним німецьким, «фашистським окупаційним режимом».

І лише в період незалежності української держави на світ появилися певні наукові розвідки, які в деякій мірі фрагментарно, половинчасто, але все ж ознайомлюють читача з особистістю «генерального секретаря УНДО».

Серед наукових досліджень, що були надруковані на протязі 1920 – 1930-х рр. варто виокремити розвідки за авторством лідерів партії, зокрема:

- за авторством В. Мудрого «За нормалізацію польсько-українських відносин: Промова голови Української Парламентської Репрезентації посла Василя Мудрого, виголошена на пленарному засіданні сейму дня 6 грудня 1935 р. в дискусії над державним бюджетом прелімінарем на 1936/1937 р.» [73, с. 5];
- за авторством Д. Левицького під назвою «Важкий білянс кількох місяців. Промова голови Українського клубу посла д-ра Дмитра Левицького на пленарному засіданні сойму дня 6 листопада 1934 р.» (Львів, 1934) [68, с. 10].

Сторінки вказаних праць ознайомлюють читачів з орієнтирами програмними головної «української політичної партії», ідеологів якої був Володимир Целевич.

Власне, здобутки і досягнення українських націонал-демократичних сил протягом 1920-х – сер. 1930-х рр., виразно висвітлює пропагандистська праця під назвою «Як повстало і розвивалося УНДО. З нагоди 10-ліття існування» (Львів, 1936) [92, с. 11].

Варто наголосити, що не лише «члени УНДО», а ще і їхні опоненти звертали свої дослідницькі погляди, дослідницьку увагу на особу Володимира Целевича. В контексті українських й польських відносин, парламентська й партійна діяльність «генерального секретаря УНДО» досить таки фрагментарно (частково) була розглянута:

- в вивченні одного з лідерів УХО» Г. Хомишина «Українська проблема» (Б.м., 1932) [185, с. 56];
- в вивченні ідеолога українсько-польського «порозуміння» С. Лося під назвою «За конструктивну політику на Червоній Русі» (Львів, 1933) [69, с. 22] та «Міжнародне становище Польщі та галицькі українці» (Львів, 1932) [70, с. 35].

В цей же самий час дослідник П. Феденко публікує одну із своїх перших «синтетичних» книг, що була присвячена політичним, суспільним процесам, що протікали на західноукраїнському регіоні протягом першої третини ХХ ст. В зазначеному дослідженні під назвою «Український громадський рух у ХХ ст.» [86, с.9 9] зацентровано було дослідницьку увагу на тогочасній діяльності вітчизняних «політичних партій національно-державницького» спрямування, посеред яких основне, головне місце відводилося саме «УНДО».

Таким чином, внесок польських й українських істориків, політичних й громадських діячів протягом міжвоєнного в роки ХХ ст., у висвітлення

та аналіз партійної й парламентської праці Целевича Володимира, доволі було скромним [25, с. 92].

Не набагато кращими були результати і радянської історіографії. Тогочасна радянська цензура забороняла розкриття певних окремих питань із історії України, ця цензура надзвичайно суттєво обмежила всі можливості тогочасних радянських істориків, дослідників при аналізі пропонованої, досліджуваної теми.

Отже, наявний історіографічний дискурс істориків дав можливість вивчити проповану тему, спрямовану на висвітлення парламентської, із партійної, науково-видавничої праці Володимира Целевич. Однак, багато досліджень свою увагу зацентрували лише на певних окремих аспектах політичної, чи громадської діяльності Володимира Целевича. Такі праці відрізняються різноманітністю аналітичного рівня, потребують більш глибоких доповнень та вирішення наявних дискусійних моментів. Тому написання представленої бакалаврської роботи має на меті розв'язати окреслені завдання.

1.2. Джерельна база дослідження

Всебічне і широке вивчення громадської і політичної діяльності, публіцистичної праці і редакторської праці Целевича Володимира не є можливим без використання великого кола джерельних історичних матеріалів, передусім таких як:

- спогади тогочасних польських громадсько-політичних діячів;
- спогади тогочасних українських діячів;
- опубліковані джерела;
- матеріали періодичних видань;

- публіцистичні праці генерального секретаря УНДО;
- наукові праці генерального секретаря УНДО.

Всі вищезазначені джерела дають змогу створити цілісну, об'єктивну картину щодо біографії досліджуваної постаті Целевича Володимира.

В час виборчих кампаній до місць польського парламенту протягом 28 – 30 рр. ХХ ст., а також впродовж 35 – 39 рр. ХХ ст. Целевич Володимир надзвичайно активно і плідно працював над формуванням стратегії та тактики партії, що яскраво відбиває ціла низка газет, серед яких: 1) «Свобода»; 2) «Діло»; 3) «Наше слово»; 4) «Wiek Nowy»; 6) «Dzennik Polski»; 5) «Шлях нації» тощо.

Варто наголосити, що велике значення для дослідження даної теми мають опубліковані документи. Перші збірники опублікованих документів вийшли в світ ще в період міжвоєнний. Зокрема, варто наголосити про збірник під назвою «ІІІ Народний з'їзд Українського національно-демократичного об'єднання в днях 24 і 25 грудня 1928 року», який побачив світ в 1929 році [5], в якому також всебічно представлено цілу дискусію, що викреслилася на цьому з'їзді. На сторінках цього збірника документів також опубліковано й виступ «генерального секретаря УНДО» Целевича Володимира й кінцеві, підсумкові резолюції.

Також не мале значення, для змалювання парламентської діяльності Целевича Володимира мають і «Sprawozdanie stenograficzne Sejmu» [46, с. 4] ІІ (Другої) Речі Посполитої, що розміщують стенограми виступів вітчизняних сенаторів, послів в польському сеймі, й також і «аналітичні звіти органів поліції».

Однак, потрібно пам'ятати під час використання опублікованих документів, що стенограми вітчизняних послів мали «редакторської правки» самих чиновників, «через що вимагають детальної звірки з альтернативними джерелами інформації, передусім публікаціями у періодичній пресі» [25, с. 93]. Звіти поліції відбивають упереджене,

необ'єктивне ставлення «до позапарламентської праці послів і senatorів УПР» [25, с. 94].

Ще варто сказати і наступне, що опісля захоплення радянською владою територій західноукраїнських землях в далекому 1939 році та, утвердження радянської влади опісля закінчення Другої (II) світової війни «діячі УНДО потрапили під заборону висвітлення через «буржуазно-націоналістичний» фундамент партії» у міжвоєнній тогочасній Польщі. З названих причин, власне постать Целевича Володимира або не згадується взагалі на сторінках тогочасних офіційних виданнях, або ж постать Целевича Володимира зовсім подана в негативному ракурсі.

В цілому, класовій боротьбі, соціально-економічним процесам присвячені наступні збірники опублікованих документів, серед яких:

- «Боротьба за воз'єднання Західної України з Українською РСР 1917 – 1939» [1];
- «З історії революційного руху у Львові 1917–1939» [3];
- «За волю народу» [4] та ін.;
- «Політична ситуація на Західній Україні та завдання КПЗУ» [12].

Наголосимо, що на відміну від радянських вчених Української РСР вчені представників української діаспори мали можливість об'єктивно по суті висвітлювати політичні й суспільні процеси на теренах західноукраїнського регіону впродовж 23 – 39 рр. ХХ ст.

Особливе зацікавлення серед істориків при вивченні пропонованої теми викликає збірник опублікованих документів й матеріалів під назвою «На вічну ганьбу Польщі – твердині варварства в Європі» [46, с. 8].

Велика частина історичних документів є присвяченою акціям «пацифікації», яка протікала осінню в 1930 році. Після цієї акції був арештований Целевич Володимир. Документальні матеріали, що висвітлюють «діяльність УНДО» в часі, що передує Другій світовій війні містить на своїх сторінках збірник документів під назвою «Українська

суспільно-політична думка в 20 столітті» [13], який був укладений Романом Сольчаником й Гунчаком Тарасом. Мова в даному випадку йде про, власне, резолюцію «П'ятого Народного з'їзду», де активним учасником став Целевич Володимир.

В роки незалежної України (опісля 1991 р.) в світ вийшла ціла низка документів, що частково проливали світло на політичну й громадську діяльність, на парламентську працю Целевича Володимира. Так, під час написання бакалаврської роботи було використано під назвою «Збірник документів і матеріалів про життя, суспільно-політичну діяльність і публіцистичну творчість Мілени Рудницької» [46, с. 22]. Вказані документи відображають досить таки складні взаємовідносини, що були на той час у партії в роки останні її діяльності. Також зазначені документи висвітлюють суперечності, які виникли поміж В. Мудрим і В. Целевичем; та суперечності В. Целевича із другими членами партії опісля «переходу УНДО до політики нормалізації польсько-українських відносин» [45, с. 66].

Відзначимо ще наступне, що протягом 20 – 30-х. рр. ХХ ст. Володимиром Целевич було опубліковано чимала кількість науково-публіцистичних праць, що розкривають на своїх сторінках в історичному розрізі процес українського державотворення (Додаток А).

РОЗДІЛ II

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛОДИМИРА ЦЕЛЕВИЧА

2.1. Парти́йна діяльність В. Целевича в часи становлення УНДО та в період кінця 1920-х – 1930-і рр.

В 20-х – 30-х рр. ХХ ст. на політичну обрій західноукраїнських земель вийшла нова плеяда талановитих політичних діячів та громадських діячів, серед яких був і Целевич Володимир.

Першочерговими завданням політичної і громадської праці Целевича Володимира стали:

- пропагування ідеї соборності України;
- пропагування ідеї державності України;
- пропагування національної самобутності українців;
- пропагування єдності всього українського народу;
- пропагування захисту національних прав українців;
- пропагування захисту соціальних та економічних прав українців.

В часі Володимир Целевич здобув колосальний досвід організаційної роботи у лавах:

- студентських українських товариствах;
- громадських організаціях;
- УВО та УГК.
- в кінці 20-х – на поч. 30-х рр. ХХ ст. був одним із видатних лідерів однієї найвпливовішої на той час політичної партії західноукраїнського регіону – УНДО.

Опісля «ухвали Ради послів держав Антанти» (датування якої відносимо до 14 березня 1923 р.), уряд Грабського В. «розпочав реалізацію ендецької концепції однонаціональної держави», яка була направлена на зміцнення та закріплення польської влади в Західних областях УРСР і при цьому всьому винищення всього українського [25, с. 95].

На той час польський уряд робив все можливе аби стерти все українське, перш за все:

- започаткував всеосяжну полонізацію української освіти, зокрема шкільництва;
- обмежив діяльність українських господарських товариств;
- обмежив діяльність національно-культурних товариств;
- обмежив діяльність вжитку української мови.

В окреслених негативних для українців умовах, національно-свідома українська передова інтелігенція розуміла, що постає велика і важлива потреба в консолідації українських національних та українських державницьких сил.

Варто підкреслити, що саме в цей час Целевич Володимир перебував на теренах США. Саме в цій країні Целевич Володимир збирав фінанси кошти на національні та культурні потреби народу України, перш за все жителів західноукраїнського регіону для ведення визвольної боротьби українців за свої національні права.

Опісля приїзду Целевича Володимира в кінці 1924 р. до міста Львова, Володимир виступає одним із найбільш активних прибічників об'єднання демократичних сил краю та національних сил краю. Целевич Володимир ввійшовши до складу так званої «Консолідаційної комісії».

«Практично єдиною проблемою В. Целевича та його однодумців на шляху до консолідації національно-державницьких сил стала позиція Є. Петрушевича та колишньої Незалежної групи, яка перебувала під його впливом» [43, с. 15].

На протязі місяця травня та місяця червня 1925 року, колишній представник ЗУНР обстоював затвердження «його мандату на зовнішньополітичну діяльність від імені «майбутнього об'єднання. Є. Петрушевич також наполягав, щоби Народний Комітет УНТІ і УПНР згодилися не міняти старої організаційної форми, другими словами, щоби трудова партія продовжувала при зміні складу далі існувати з її Народним Комітетом і згаданим мандатом для Петрушевича» [26, с. 39]. Існуючі розбіжності вдалося погодити, перш за все, завдячуючи організаційним здібностям В. Целевича, Д. Левицького, В. Мудрого.

Кінцеве узгодження комісією (об'єднавчою) усіх політичних непорозумінь та суперечностей, надало змогу опрацювати «консолідуючу платформу національно- демократичних сил краю» [25, с. 90].

В кінці-кінців, впродовж 11 – 12 чисел місяця липня 1925 р. в місті Львові пройшов об'єднуючий з'їзд ряду політичних сил, що собою знаменував народження і подальше функціонування УНДО.

На той час УНДО була політичною партією, яка впродовж надзвичайно короткого часу зуміла:

- монополізувати все культурне життя західноукраїнського краю;
- монополізувати все освітнє життя західноукраїнського краю;
- здобула підтримку більшої частини населення західноукраїнського краю.

Целеви Володимир являється однією із ключових постатей вказаного з'їзду. Целеви Володимир разом із Г. Тершаковцем, М. Черкавським, о. С. Онишкевичем зумів увійти до президії цього з'їзду [40, с. 432].

Була розроблена і створена політична платформа УНДО, яку із часом було прийнято без лишніх заперечень. В цій відозві, яка була написана «Консолідаційною комісією» (до неї безпосередньо входив сам Целевич Володимир – було розтлумачено і роз'яснено чітку і ґрунтовну політичну лінію УНДО, а саме – здобуття соборної, самостійної Української держави.

Зокрема, у відозві в тому числі наголошувалося, що «від нинішнього дня весь український національний табір виступає як одна цілість, стає в одній оборонній і боєвій лаві, в одній суспільній фаланзі» [26, с. 40].

2.2. Діяльність В. Целевича у сеймі Другої Речі Посполитої (28 – 30-х рр. ХХ ст.) та в умовах політики нормалізації (35 – 39 рр. ХХ ст.)

Свою партійну діяльність Целевич Володимир весь час поєднував з своєю парламентською діяльністю, що протікала в стінах польського сейму. Протягом 20-х – 30-х рр. ХХ ст. він Целевич Володимир тричі був обраний послом вищого законодавчого органу країни – це відбувалося в 1928 р., в 1935 р. та 1938 р. В польському парламенті Целевич Володимир представляв найвпливовішу на той час УНДО – українську політичну партію. Діяльність Целевича Володимира незмінно скеровувалася на захист національних українських потреб та культурних потреб українського народу в цілому, «оборону природних й основних прав української нації» [43, с. 16].

Варто зазначити, що вперше Целевич Володимир вбрав активну участь в ході виборчої кампанії впродовж 1927 – 1928 рр., кампанії яка була спрямована на обрання депутатів до польського парламенту. Целевич Володимир був одним з «ініціаторів ухвали ЦК УНДО, якою санкціонувалася участь партії у виборах». Волевиявлення народу, за ґрунтовним і правильним висловлюванням О. Зайцева (львівського дослідника) «мало засвідчити український національний характер західноукраїнських земель, продемонструвати волю до боротьби за свободу та незалежність» [25, с. 96].

Целевич Володимир завше був переконаний, що перед представниками націонал-демократичного табору завше стояли стоять 2-а найважливіших завдання:

- Перше – завдання полягало в тому, щоб домогтися порозуміння внутрішнього із іншими українськими партіями, які на той час стояли і відстоювали на національні українські державницькі інтереси;
- Друге – завдання полягало в тому, щоб порозумітися та знайти спільну мову із політичними організаціями, що представляли інші національні меншини, що «не виступають проти вимог українського народу» [40, с. 433].

Відзначимо, що окреслене перше завдання ЦК УНДО намагався втілити вжиття 12 числа місяця листопада 1927 р. при безпосередній активній участі Целевича Володимира. Було прийнято ухвалу, у якій зацентровувалася увага на важливості та необхідності «йти до виборів під гаслом спільного виборчого блоку українських національних угруповань і дати від себе ініціативу до створення такого внутрішнього національного блоку українських національних угруповань» [43, с. 17].

Беручи до уваги прийняту ухвалу ЦК, Д. Левицький та В. Целевичта 14 числа грудня місяця 1927 р. в письмовій формі звернулися до радикалів-соціалістів, членів Селянського союзу, членів колишньої соціал-демократично партії з проханням об'єднатися в лавах одного єдиного виборчого блоку. Однак, Л. Бачинський – голова УСРП відкинув таку пропозицію представників націонал-демократів, тлумачучи таку свою позицію і таке своє рішення багаточисельними розходженнями поміж двох українських політичних сил.

В цьому контексті варто наголосити, що Целевич В. був тим хто вів багаторазові переговори із членами УСРП. Роздуми Целевича Володимира над причинами невдач при веденні переговорів з часом були прописані на

сторінках розвідки під назвою «Хто винен? Чому нема українського блоку?» [16, (17 січня)].

Проте, в певній мірі успішнішими були спроби Целевича Володимира і його товаришів-однодумців стосовно утворення виборчого блоку на рівні регіональному. Варто сказати, що певна частина представників «Селянського союзу», який був очолюваний:

- представником Холмської окружної організації – П. Васильчуком;
- представником Володимир-Волинської окружної організації – С. Назаруком;
- представниками безпартійців – А. Річинським та С. Підгірським;

виступала на захист «Української православної церкви» на захист її прав та створили числа 9 січня місяця 1928 р. (на засіданні з'їзду в місті Ковелі) «Український центральний виборчий комітет Волині, Холмщини, Полісся і Підляшшя». Цей центральний виборчий комітет який увійшов до складу «Блоку національних меншин» [26, с. 40].

Проте наміри Д. Левицького й В. Целевича породили таку собі далеко неоднозначну оцінку в колах інших членів «ЦК партії», тих членів, які думали, що:

- 1) входження до Блоку УНДО українські тогочасні політичні партії використають задля його дискредитації;
- 2) проголошувалися і висловлювалися багаточисленні аргументи, які стосувалися того, що даний Блок стане так би мовити політично розпорошеним, ідейно розпорошеним, «штучним» і таким утворенням, яке буде мати сумнівні шанси на успіх [25, с. 97].

Числа 16 – 18 місяця січня 1928 р., на фінальних нарадах представників непольських народів, незважаючи на різку критику

однопартійців, було вирішено дискусійні, спірні питання й узгоджено детальний склад державного списку [16 (24 січня)].

За результатами обговорюваного:

- перше місце посів українець Левицький Д;
- друге місце посів Грюндбаум І;
- третє місце посів білорус Єремич Ф.;
- четверте місце посів німець Євген Навман.

Згідно почерговості місць, далі у цьому списку переважали представники УНДО, із яких варто виділити Целевича Володимира. Числа 5 місяця лютого 1928 року ЦК УНДО виголосив свою відозву «До народу українського», у якій відзначалося: «Аби перемога українського народу була певна, заряд УНДО приступив до блоку з непольськими народами: білорусами, німцями і жидами з Волині, Холмщини, Полісся і Підляшшя. Ті, що ставлять інтерес загальнонародний вище інтересу вузького, йдуть до виборів під блакитно-жовтим стягом Національного об'єднання» [43, с. 18].

РОЗДІЛ ІІІ

РЕДАКТОРСЬКО-ПУБЛІЦИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛОДИМИРА ЦЕЛЕВИЧА

3.1. В. Целевич на шляху співпраці із часописами «Діло» та «Свобода»

Зауважимо, що в 1931 р., опісля звільнення із в'язниці Володимир Целевич, через судові утиски він не зміг фізично взяти участь під час виборчої компанії 1930 року в лави «вищого законодавчого органу Другої Речі Посполитої», тому і не став послом до польського парламенту. Проте, свою основну увагу він зацентрував на редакторсько-публіцистичній діяльності. В цьому контексті варто виділити часопис під назвою «Свобода». Розпочинаючи із 17 квітня 1932 року Володимир Целевич стає «начальним редактором» газети.

Новообраний редактор «Свободи» провів зміни в тематичному наповненні вказаного видання, перш за все було:

- 1) було змінено сам формат «Свободи» (видання з 8-ми полосного ереформатовано в 16-ти у полосне);
- 2) створено ряд нових рубрик, серед яких:
 - «Господарські справи»;
 - «Наша організація в краю»,
 - «По широкому світі»;
 - «Правні поради»;
 - «Замість фейлетону»;
 - «З науки і природи»;
 - «Новинки»;
 - «З краю»;

- «Майте міру (дискусії та виступи з приводу...)».

3) в часописі «Свобода» було збільшено масив ілюстрацій.

Свою редакторсько-видавничу діяльність Володимир Целевич спрямовував на захист українських національних інтересів, зокрема він вказував, що «московські більшовики» на Сході України переслідують прояви українського національного життя; без суду і слідства розстрілюють українських діячів культури, українських селян.

Із часом в своїх статтях, зокрема «Гряде час національних держав», «Сумерк сильних і великих (джерела сили і багатства великих держав висихають)» й інших Володимир Целевич розкриває питання розв'язання української проблеми вже на рівні світової громадськості. В. Целевич вказує на ролі та значенні українців в «можливому військовому протистоянні в Європі», зацентровує увагу на геополітичних інтересах Європейських держав [43, с. 19].

Ключовим генератором ідей будь-якої із політичних партій Володимир Целевич визнавав інтелігенцію. Інтелігенція, на думку В. Целевича була фундаментом росту і УНДО: «Наша партія тільки тоді стане вповні боєздатною і зможе виконувати свої політичні завдання, коли буде мати велику кількість свідомих членів...» [25, с. 96].

В. Целевича закликав українців вести послідовну, цілеспрямовану боротьбу соціальне та за національне визволення свого народу [40, с. 435].

Підкреслимо, що часопис «Свобода» був не єдиним із яким співпрацював В. Целевич. Важливі проблеми порушувалася ним і на шпальтах газети «Діло», яка виходила в світ кожного дня.

При наближенні виборів на сторінках газети «Діло» було написано і опубліковане В. Целевичем звернення під назвою «До українських виборців» [186]. В цьому зверненні він закликав українців краю обов'язково взяти участь в виборах, навіть якщо існувала критика опонентів партії УНДО: «Національна українська рація наказує нам саме тепер творити якнайбільше,

щоби ми могли свobodно дихати, свobodно творити і без труднощів і перешкод стояти на сторожі всього українства...» [25, с. 97].

Нашу увагу заслуговують і теоретичні розвідки Володимира Целевича. Зокрема, на шпальтах тогочасної преси, він оприлюднює авторську працю під назвою «Нарід. Нація. Держава». Завдячуючи цьому, широке коло громадськості мало змогу бути ознайомленим із теоретичними аспектами теорії держави і права, розробленими В. Целевичем.

Також в світ виходила низка статей Володимира Целевичем, серед яких:

- «Політика і господарство»;
- «Роля політики в житті нації»,
- «Роля сейму та сенату в новій польській конституції» тощо

Вказані праці, розкривали роль українців на процес формування та ведення національної політики II Речі Посполитої.

В. Целевич наголошував, що українська громадськість, насамперед – інтелігенція, нівелювала значення повсякденної політичної праці серед населення. У 30-х рр. XX ст., на думку відомого громадсько-політичного діяча, ця тенденція набрала загрозливого характеру для національно-визвольного руху.

Отже, можемо зробити висновки про те, що В. Целевич став активним дописувачем часописів «Свобода» й «Діло», які були підконтрольні УНДО. При ньому змінився їхній формат, було запроваджено ряд нових рубрик, збільшився об'єм ілюстративного матеріалу.

На сторінках часопису «Свобода» передруковувалися одні із кращих творів: Лева Бачинського, Остапа Вишні, Тимофія Бордуляка, Богдана Лепкого, Осипа Маковея, Богдана Нижанківського та інших. На сторінках «Свободи» і «Діла» публікувалася велика кількість передрукованих праць, власне, самого генерального секретаря УНДО.

Із поміж ряду публікацій Володимира Целевича, які публікувалися в «Свободі» та «Ділі» уваги заслуговують праці, статті політичної

спрямованості, що піднімали важливі питання українського державотворення.

3.2. Наукова та видавнича робота В. Целевича

Досить таки вагомі і важливі здобутки Целевича Володимира і у науково-видавничій площині. На протязі 20 – 30-х рр. ХХ ст. Целевич В. опублікував цілу серію брошур та книг, які були:

- присвячені історії України новітнього часу;
- присвячені теорії держави і права;
- присвячені захисту «майнових прав українського селянства» і ін.

Вітчизняні історики досить таки доречно відмічають, що «неабияке значення та фахову вартість мали книги В. Целевича, що так чи інакше, але своїм змістом були пов'язані з воєнним станом, з лихоліттям після Першої світової війни» [25, с. 97].

В окреслений період Целевич Володимир викладає в стінах Кам'янець-Подільського та Львівського університету. Варто відзначити, що ці сторінки із його біографії до цього часу залишилися «білими плямами» його життя.

Надзвичайно глибинне юридичне розуміння тогочасних справ, яке вдало поєднано із науково-публіцистичною формою викладу матеріалу, знаходимо на сторінках однієї із його перших книг під назвою «Військові причини і заосмотрене родин осіб військових» [43, с. 25]. Дана праця складається із 5-ти частин, а саме:

- «Про державні заповоги»;
- «Про військові причини»;
- «Про заосмотрене родин офіцерів, військових урядників та тих

підофіцерів та жовнірів, які служать добровільно понад приписаний час»;

- «Про заосмотрене родин померших жовнірів і офіцерів»;
- «Про заосмотрене інвалідів».

Вже через рік світ побачила праця Целевича Володимира під назвою «Про воєнні чинитьби і списуване воєнних шкід: Практичний порадник, заосмотрений взорами прошень і жалоб» [43, с. 31]. Власне, в цій книзі, один з лідерів УНДО стверджує: ««Особисті воєнні чинитьби»; «Вічеві воєнні чинитьби»; «Зголошуване воєнних чинитьб»; «Угодову полагоду і зачети на воєнні чинитьби»; «Воєнні шкоди»; «Засади при зголошуваню воєнних чинитьб і при описуванню воєнних шкід». Автор відзначає, що «війна – то нещастя». Вона «кількома наворотами переходила землями Галичини і Буковини». Саме на цих землях відбувалися криваві битви, «ці землі понесли нечувані жертви кров'ю і майном». В. Целевич не може змиритися з тим, що за такі неосяжні втрати уряд готовий заплатити тільки «кілька мільйонів корон» [40, с. 440].

Наголосимо, що одною із «перших проб пера» для самого Целевича Володимира, була книга «Віднова життя і відбудова майна просвітніх товариств» [40, с. 441]. В. Целевич стверджує, що на теренах Галичини була «добре поставлена просвітня робота», працювали різноманітні громадські організації, зокрема «Просвіта» та філії організації. Проте після початку Першої світової війни «та російського наїзду, просвітньо-культурна праця понесла як матеріальні, так і моральні шкоди... Приватні школи і бурси перестали образувати і виховувати українську молодіж» [43, с. 31].

Целевич В. наголошує, що російські війська понищили, попалили велику кількість праць (книг), були також знищені будівлі культурно-освітніх та просвітніх товариств. В. Целевич впевнено відзначає, що надзвичайно стала меншою кількість працівників, що представляють просвітницьку сферу. В. Целевич підкреслює, що одні загинули на полях

бою, а інші у свою чергу повернулися із підірваним здоров'ям, повернулися немічними, а ще інших силою повивозили у на Сибір (в глиб Росії).

Таким чином В. Целевич підсумовує, російські війська «сценічні уладження, бібліотеки, образи, чарівні ліхтарні і пожарні приряди наших «Соколів» і «Січей», природничі і фізичні кабінети приватних українських гімназій і т. п. розробили і знищили» [25, с. 97].

В. Целевич усвідомлював, що необхідно відродити соціально-економічну сферу, національно-культурної сферу українського народу. Целевич запитує своїх читачів: «Хто має бути союзником у велетенській відроджувальній справі? Куди іти і що робити? Від чого, власне, починати складну й неймовірно важку роботу ? Автор констатує, що у справі відновлення просвітніх товариств не можна чекати закінчення війни» [43, с. 44].

Провідний лідер УНДО закцентовував увагу на тому, що «1918 р. – це той історичний момент, зігнувати який не сміє жоден свідомий українець-інтелігент, щоби майбутні покоління не дивилися на нинішні як «на зрадників народної справи» [26, с. 43]. В. Целевич закликав представників української діаспори підтримати всі починання галичан в сказаному.

В розділі книги, що під назвою «Про інвентаризацію воєнних шкід і чинитьб та про відписане податків» Целевич Володимир, подає читачу юридично-регламентовані методичні рекомендації, на сторінках яких описано головні обов'язки товариств «Просвіти» та їхніх членів тощо.

На сторінках «Про підмоги і позики на відбудову просвітніх товариств», В. Целевич наводить свої розрахунки стосовно:

- формулює пропозиції про форми кредитів, податки, позики;
- грошових фондів на відбудову пошкоджених, або ж абсолютно знищених будинків тощо.

Також велику увагу В. Целевич приділяє питанням:

- відбудови громадських;

- відбудови читалень;
- відбудови церковних крамниць;
- відновлення життя в всіх філіях товариства «Просвіта».

Дослідники відзначають, що В. Целевич був не лише відмінним порадником-юристом, але й широкообізнаним у площині питань структурної діяльності «Просвіти», налагодження її дієвих механізмів [25, с. 97].

Отже, протягом 20 – 30-х рр. ХХ ст. незважаючи на свою парламентську й партійну роботу Володимир Целевич, надрукував безліч своїх власних брошур та книг, які в своїй основі розкривали історію України в новітній період, прописували механізми захисту майнових прав українських селян, висвітлювали теорію держави і права тощо.

Велика роль Володимира Целевича в розробці правничих праць. Саме його працями послуговувалися мешканці українських сіл при захисті своїх майнових прав, при відстоюванні свого власного права спілкуватися рідною мовою (а особливо в місцевих органах влади), в часи проведення виборів до польського парламенту тощо

РОЗДІЛ IV

ПЛАН-КОНСПЕКТ УРОКУ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НА ТЕМУ «НАУКОВО-ВИДАВНИЧА ТА ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛОДИМИРА ЦЕЛЕВИЧА НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД»

ПЛАН-КОНСПЕКТ з історії України

Клас: 11

Тема: «Науково-видавнича та громадсько-політична діяльність Володимира Целевича на західноукраїнських землях у міжвоєнний період»

Вступне слово:

Мета: вивчити науково-видавничу й громадсько-політичну діяльності Целевича Володимира Михайловича на теренах Західної України, в період, який охоплює першу третину ХХ ст.

навчальна:

вивчити

- специфіку формування світогляду Володимира Целевича;
- парламентську працю Володимира Целевича в період Другої Речі Посполитої;
- організаційно-політичну активну діяльність Володимира Целевича у лавах УНДО;

- напрацювання Володимира Михайловича Целевича в редакторсько-публіцистичній та науково-видавничій сферах;
- внесок Володимира Целевича в намаганні нормалізувати (стабілізувати) польсько-українські стосунки.

розвивальна:

розвивати:

- креативне мислення;
- вміння працювати командою;
- самостійно мислити;
- самостійно вивчати новий матеріал;
- аналізувати проблеми сьогодення і шукати їхнє вирішення через призму історії багатогранної діяльності Володимира Целевича в 1-ій третині ХХ ст.
- зацікавленість до навчання;
- виокремлювати причинно-наслідкові зв'язки в контексті історичних подій.

виховна

виховувати:

- повагу до інших, до їхньої позиції;
- патріотизм (на прикладі діяльності Володимира Целевича);
- шану до державотворчих традицій України;
- національну свідомість учнів;
- національну історичну пам'ять;
- прагнення до реалізації своєї мрії (як свого часу прагнула Олена Апанович).

Тип уроку: комбінований

Обладнання:

- підручник з історії для 11 класу «Турченко Ф. Г., Панченко П. П., Тимченко С. М. Новітня історія України : підруч. для учнів загальноосвітніх навч закладів. 4-те видання, доопрацьоване й доповнене. Київ : Генеза, 2001. Ч. 2: 1939 – 2001: 11-й кл. 2001. 381 с.»;
- ноутбук;
- тексти наукових праць В. Целевича;
- тексти опублікованих документів.

Основні терміни:

- *«Міжвоєнний період, або інтербелум – період між війнами. Термін зазвичай використовують для позначення періоду 1918 – 1939 років, тобто часового проміжку між Першою та Другою світовими війнами»;*
- *«Українське національно-демократичне об'єднання (також УНДО) – найбільша українська політична партія у Польській республіці»;*
- *«Українська військова організація (УВО) — військова революційно-політична формація, що постала 1920 року заходами старшин різних українських армій: Січових Стрільців (ідеологічно-політичний вклад), Української Галицької армії, в основному її VI Равської бригади (бойовий та організаційний елемент)».*

Основні постаті: Володимир Целевич

План

1. Партійна діяльність Целевича В. в часи становлення УНДО та в період кінця 1920-х – 1930-і рр.

2. Діяльність Целевича В. у сеймі Другої Речі Посполитої (1928 – 1930-х рр.) та в умовах політики нормалізації (1935 – 1939 рр.)
3. Редакторсько-публіцистична діяльність Целевича В.
4. Наукова та видавнича робота Целевича В.

Хід уроку

Час	Етап уроку	Навчально-виховна діяльність вчителя	Навчально-виховна діяльність учнів	Примітки
	1. Організаційний момент	- Привітання - Перевірка присутніх		
	2. Перевірка домашнього завдання		<p>1. Розкрийте сутність міжвоєнного періоду</p> <p>2. Охарактеризуйте основне завдання української еліти напередодні листопадового зриву</p> <p>3. Що передувало поширенню аполітичних настроїв серед значної частини населення Галичини в період, що вивчається?</p>	
	3. Етап мотивації	Перегляд уривку із документального фільму «Державницькі погляди Володимира Целевича»		
	4. Актуалізація опорних знань і		1. Яку епоху ми вивчаємо?	

	навичок.		<p>2. Назвіть причини поразки Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР)?</p> <p>3. Конкретизуйте перспективи здобуття Української державності в період, що вивчається</p>	
	5.Вивчення нового матеріалу	<p>Діяльність Володимира Целевича в стінах вищого законодавчого органу країни, спрямовувалася незмінно на захищення національних, політичних, культурних потреб українців, жителів Галичини, українського народу в цілому – на «оборону природних й основних прав української нації». Використовуючи доступні форми позапарламентської й парламентської діяльності Целевич Володимир захищав культурно-освітні й соціально-економічні інтереси українства в загальному, він виступав на запланованих пленарних засіданнях сойму.</p> <p>Промови, різного роду пропозиції, в тому числі і протести Целевича Володимира були відзначені толерантністю,</p>	<p>1. Проаналізуйте державницькі погляди В. Целевича</p> <p>2. З’ясуйте вплив політологічних праць В. Целевича на розвиток української суспільно-політичної думки 20–30-х рр. ХХ ст.</p> <p>3. Окресліть суть ставлення В.Целевича до ключових проблем українського державотворення протягом 1918 – 1923 рр.</p> <p>4. Які дві головні причини «смерті націй» виділив В. Целевич ?</p> <p>5. Які три стадії</p>	

		<p>виваженістю, професійним підходом в оцінці наявної проблеми, які у з'єднанні із його ораторськими талантами (як доповідача) викликали щирі овації та захоплення серед його сучасників. Виступи та позиція Целевича Володимира обговорювалися, дискутувалися на шпальтах польської та української преси, газет, журналів.</p> <p>Опісля повернення Володимира Целевича з еміграції (середина 20-х рр. ХХ ст.) він виступив як один з досить таки активних прихильників з'єднання демократичних, національно сил Галичини, увійшов в лави так званої «Консолідаційної комісії» (що прискорювала утворення української провідної «партії Західної України – УНДО»). Згуртувавши, об'єднавши демократичні, національні сили Галичини довкола гасел «боротьби за найвище право нації УНДО опинилося в центрі українського політичного життя Другої Речі Посполитої».</p>	<p>державного будівництва виділив Целевич ?</p> <p>В.</p>	
	<p>6.Систематизація і узагальнення знань</p>		<p>Дидактична гра «Історичний футбол»</p>	

			<p>Запитання:</p> <p>1. В чому полягає внесок Володимира Целевича у розвиток Українського Військової Організації?</p> <p>2. На які два види поділяв політичні партії В. Целевич ?</p> <p>3. Продовжіть вислів «шкідливою для національного життя і демагогічною фразою» В. Целевич вважав....</p> <p>4. Які два основні методи здобуття державності виділив В. Целевич?</p> <p>5. Які три головні етапи, на думку В. Целевича, проходить процес відродження нації?</p>	
	<p>7. Висновки</p>	<p>Целевич Володимир проявляв себе, не лише зі сторони партійно-політичної діяльності, яку провадив на землях Західної України, але був ще й добрознатним у редакторсько-публіцистичній праці, в</p>		

		<p>«друкованих органах УНДО». Целевича Володимира знали і як автора ряду книг науково-популярних. Багато його праць були присвячені розв'язанню тогочасних проблем українців Галичини.</p> <p>На сторінках часописів націонал-демократів протягом 20-х – 39 рр. ХХ ст. у світ вийшли публікації, які розкривали різноманітні сторони життя тогочасних українців, що мешкали на території Галичини та Заходу України.</p> <p>Багаточисленні розвідки Целевича Володимира суттєво та глибоко розкривали проблеми, специфіку та умови впливу українців на процес формування та ведення політики національної, що велася владою Другої Речі Посполитої.</p> <p>До наукових праць Целевича Володимира, варто віднести надзвичайно відому широкому загалу українців книгу під назвою «Нарід. Нація. Держава». Вона являється однією з перших його базових, ґрунтовних українських праць вже новітньої доби. Ця праця була присвячена теорії держави й права.</p>		
--	--	--	--	--

		<p>Володимир Михайлович Целевич являється автором численних статей, праць політико-правового й культурно-просвітнього та характеру. Отже, Целевич Володимир Михайлович увійшов в українську історичну науку як український громадсько-культурний діяч, політик адвокат, правник, редактор, посол сойму Другої Речі Посполитої, він також увійшов в історичну науку як активний діяч УНДО.</p>		
	<p>8. Домашнє завдання</p>		<p>Написати історичне есе про внесок В. Целевича у заснування Українського Горожанського комітету</p>	

ВИСНОВКИ

Варто зробити висновки про те, що в наукових працях з історії України, що присвячені суспільно-політичним процесам, які протікали на теренах Західної України протягом 20-х – 30-х рр. ХХ ст. всебічно не відображена публіцистична праця й громадсько-політична діяльність, Володимира Михайловича Целевича.

Важливі аспекти біографії В. Целевича в більшій мірі розкривалися на сторінках публікацій джерелознавчого, історико-біографічного тематичного напрямлення. Дослідження істориків дуже часто, не в повній мірі розкривають тогочасні суспільні реалії, політичні події, в яких брав активну участь лідер націонал-демократів В. Целевич. В наукових пошуках істориків трапляються суб'єктивні погляди та оцінки тощо.

Недостатньо вивченими залишалися такі окремі питання як:

- 1) партійна діяльність Володимира Целевича протягом 20-х рр. ХХ ст.;
- 2) активна участь Володимира Целевича у українсько-польських нормалізаційних заходах;
- 3) Початок й подальше розгортання громадсько-політичної діяльності Володимира Целевича;
- 4) участь Володимира Целевича у заснуванні «Української Військової Організації»;
- 5) багатогранна публіцистична праця Володимира Целевича;
- 6) парламентська діяльність Володимира Целевича майже залишається не вивченою як українськими істориками, так й польськими істориками.

Зберігається дисбаланс у вивченні постаті Володимира Целевича в різний історичний період. Так, в міжвоєнні роки практично були

відсутніми дослідження, які б були йому присвячені. Варто наголосити, що в роки радянського керівництва громадсько-політична робота Целевича Володимира замовчувалася в цілому, або ж представлялася в «спотвореному вигляді». Що ж стосується діаспорних вчених, то вони зосередили свою авторську, дослідницьку увагу, перш за все на питаннях розгортання національно-визвольного, підпільного руху на теренах Галичини, що набував своєї актуалізації протягом 1920-х – 1940-х рр., а також боротьбі українців із окупаційним німецьким режимом.

І лише в роки незалежності нашої держави України в світ виходять наукові розвідки, напрацювання, які сюжетно ознайомлюють читачів з багатоаспектною діяльністю і самою неординарною постаттю Володимира Целевича.

Література із пропонованої теми чітко, виразно відбиває загальний хід, еволюцію, розвиток української історіографії, при цьому засвідчує суттєвий вплив на аналіз проблеми різноманітних ідейних течій, політичних уподобань деяких політичних авторів і слабкість застосування цими авторами науково-методологічного інструментарію тощо.

Варто наголосити, що а світогляд Володимира Целевича має чіткий характер, який зумовлений особливостями й специфікою протікання тогочасної суспільно-політичної ситуації в Галичині, також особистим характером, особистими якостями, рисами самого Володимира Целевича.

Потрібно відмітити й те, що на процес формування світогляду самого Володимира Целевича впливали і ряд факторів. До них відносимо:

- родинне та товариське оточення;
- навчання в україномовній школі та україномовній гімназії;
- активна участь в тогочасному студентському русі;
- знайомство й товаришування з українськими громадсько-політичними, національно-свідомими діячами, до яких відносяться:

Є. Коновальць, Л. Ганкевич, С. Федак, Д. Паліїв, О. Навроцький, В. Кучабський, М. Матчак й інші.

Якщо розглядати біографію Володимира Целевича, його юнацькі роки, то бачимо цікаві деталі і факти, які відображають:

- характер українсько-польського протистояння на теренах Галичини;
- сутність суперечливості ведення Австро-Угорською імперією національно-культурної політики;
- масштаби нищівної політики російської окупаційної влади протягом Першої світової війни і ін.

З другої сторони, базу національно-патріотичної моралі, сутності Володимира Целевича заклали й наукові, просвітні установи, що на Галичині, ті, які вели досить таки активну роботу посеред українського населення краю. Завдяки їм, ще в студентські роки Целевич Володимир стає активним прихильником Української національно-демократичної партії. В. Целевич перебуває в лавах Українського Студентського Союзу, також він боровся за український університет в місті Львові, відстоював українські національні ідеали перебуваючи у лавах Українського горожанського комітету та в УВО, вів антипольську підривну діяльність на початку українсько-польської війни протягом 1918 р. – 1919 років і саме за це він зазнав арештів, утисків й переслідувань.

Та і надалі залишаються таємничості в біографії Володимира Целевича, які пов'язані із сторінкою майбутнього генерального секретаря УНДО.

Для вітчизняної й зарубіжної історіографії залишаються станом на сьогодні актуальними такі питання як:

- участь, чи не участь Володимира Целевича в бойових діях під час ходу Першої світової війни;
- причин появи Володимира Целевича у УВО;

- контакти Володимира Целевича із представниками української еміграції протягом першої пол. 20-х рр. ХХ ст.

Таким чином, ці на перший погляд «малозначущі» події (а для когось і нецікаві події) все ж таки викликають великий науковий інтерес для подальших пошуків. Вони допомагають ліпше і ширше зрозуміти, побачити справжні мотиви дій Володимира Целевича а (одного з лідерів УНДО) в роки становлення і формування пріоритетів на його парламентській ниві праці, вони дозволяють виявити причинно-наслідкові взаємозв'язки та стосунки з радикальним рухом в міжвоєнний період.

Володимир Целевич три рази був обраний послом польського парламенту, а це в:

- 1) 1928 – 1930 рр.;
- 2) 1935 – 1938 рр.,
- 3) 1938 – 1939 рр..

В діяльності Володимира Целевича добрезнаного українського політика чітко простежуються 2-а періоди на парламентському поприщі:

- 1928 – 1930 рр.;
- 1935 – 1939 рр.

Перший період відзначається тим, що Володимир Целевич як лідер партії, заступник голови «УПР» / впродовж 1928–1930 років та протягом 1935 – 1939 років, дотримуючись орієнтирів програмних «УНДО»: активно критикував соціально-економічну й національно-культурну політику «Другої Речі Посполитої»; в тому числі він підготував проекти законів, які відображали процес амністії політичних в'язнів; захищав українське шкільництво.

Інший, наступний період парламентської праці Володимира Целевича відбувався під лозунгами нормалізації, стабілізації українсько-польських відносин. Варто наголосити на тому, що ініційована Целевичем Володимиром його нова політична стратегія «УНДО» не розв'язала в

цілому українсько-польських протиріч, а пізніше привела до тріщини в українському політичному таборі і призвела до його розколу, а це в кінцевому результаті провокувало до загострення міжпартійної боротьби.

Виходячи із ситуації, що склалася, Володимир Целевич, переконавшись в неефективності політики нормалізації, вже наприкінці 1938 – та на поч. 1939 років. відходить від задекларованої раніше тісної співпраці з польським .

Проте, не зважаючи на політичну кон'юктуру, не зважаючи на тактичну лінію партії, діяльність Володимира Целевича в стінах вищого законодавчого органу країни, спрямовувалася незмінно на захист національних, політичних, культурних потреб українців, жителів Галичини, українського народу в цілому – на оборону природних й основних прав української нації.

Доведено, що використовуючи доступні форми позапарламентської й парламентської діяльності Володимир Целевич захищав культурно-освітні й соціально-економічні інтереси українства в загальному, він виступав на запланованих пленарних засіданнях сойму, виступав на комісіях сойму, справоздавчих вічах.

Досліджено, що виступи, промови, різного роду пропозиції, в тому числі і протести Володимира Целевича були відзначені толерантністю, виваженістю, професійним підходом в оцінці наявної проблеми, які у поєднанні із його ораторськими талантами (як доповідача) викликали щирі овації та захоплення серед його сучасників. Виступи та позиція Володимира Целевича обговорювалися, дискутувалася на шпальтах польської та української преси, газет, журналів.

Встановлено, що виступи Володимира Целевича на пленарних засіданнях, в тому числі мається на увазі обговорення, дискутування навколо окремих певних законопроектів, бюджету, в більшості набуло

великого резонансу в площині політичного життя Другої Речі Посполитої протягом кінця 20-х – другої пол. 30-х років ХХ ст.

Вивчено і доведено фактично, що опісля повернення Володимир Целевича з еміграції (середина 20-х рр. ХХ ст.) він виступив як один з досить таки активних прихильників з'єднання демократичних, національних сил Галичини, увійшов в лави так званої «Консолідаційної комісії» (що прискорювала утворення української провідної партії Західної України – УНДО). Таким чином, згуртувавши, об'єднавши демократичні, національні сили Галичини довкола гасел боротьби за найвище право нації УНДО опинилося в центрі українського політичного життя Другої Речі Посполитої.

Володимир Целевич не лише увійшов в свій час до лав Центрального комітету партії, але він також був обраний генеральним секретарем. В цьому аспекті виділяємо два періоди:

- 1) 1925 – 1928 рр.;
- 2) 1932 – 1937 рр.

З часом Володимир Целевич став заступником голови Центрального комітету партії, це відбулося в:

- 1) 1928 – 1930 рр.;
- 2) 1937 – 1939 рр.

Розглядаючи далі життя та діяльність Володимира Целевича, потрібно зосередитися увагу і на другу половину 20-х рр. ХХ ст. В цей період, головними його завданням були справи організаційного аспекту, в тому числі:

- відновлення діяльності осередків партії по селах Галичини;
- відновлення діяльності партійного руху в цілому;
- відбудова повітових організацій тощо.

На багатьох проведених зборах, вічах, Володимир Целевич роз'яснював основну, ґрунтовну політичну лінію партії, яка полягала в

здобутті соборної, самостійної Української держави. Володимир Целевич закликав всіх членів партії зблизитися в напрямку інтенсивної праці, а також організації виборів партійного керівництва на місцях та організації повітових з'їздів тощо.

Досліджено, що Другий та Третій з'їзди «УНДО» беззастереження схвалювали політичну лінію партії, її тактику, а також висловлювали довіру Целевичу В. й Левицькому Л. Однак, в 1-шій пол. 30-х рр. ХХ ст. Варто відмітити, що тактика партії той час зазнала кардинальних змін – це проявилось в еволюції на шляху до напрямків пошуку порозуміння із владою польською на ґрунті автономії Західної України у складі Польщі, свідченням чого став IV Народний з'їзд партії, що збільшив внутріпартійну конфронтацію.

З'ясовано, що на середину 30-х рр. ХХ ст., завдячуючи В. Целевичу та В. Мудрому, в лавах «УНДО» створювалася політична концепція, яка своєю суттю передбачала перетворення Галичини, Західної України в осередок боротьби супроти більшовиків та їх більшовицького тоталітарного режиму.

Запорукою подальшого успіху антирадянської політики мала бути співпраця із тогочасним польським урядом. Та навіть, не зважаючи на провал у нормалізаційній політиці в площині польсько-українських відносин, Володимир Целевич відстоював політично новий курс, фактично аж до приходу більшовицьких, радянських військ на терени Західної України. Однак і це не дало позитивних результатів і в свою чергу було однією з найбільших на той час політичних прорахунків Володимира Целевич.

Однак, з огляду на те, що розпочалися військові дії, спричинені розгортанням Другої світової війни, це вже не несло в собі абсолютно ніякого значення: ні для Целевича Володимира і його однодумців, ні для українців, для української громади в цілому.

Досліджено, що Володимир Целевич проявляв себе, не лише зі сторони партійно-політичної діяльності, яку провадив на землях Західної України, але був ще й добре знайомим у редакторсько-публіцистичній праці, в друкованих органах УНДО. Володимира Целевича знали і як автора ряду науково-популярних книг. Багато його праць були присвячені розв'язанню тогочасних проблем українців Галичини, серед них:

- невирішене питання освіти;
- колонізація Галичини;
- осадництво;
- пошук шляхів співпраці українців із тогочасною польською владою на рівні регіональному і на державному рівні.

На сторінках часописів націонал-демократів протягом 20-х – 39 рр. ХХ ст. у світ вийшли публікації, які розкривали різноманітні сторони життя тогочасних українців, що мешкали на території Галичини та Заходу України, а саме вони були присвячені:

- національно-визвольній війні українців протягом 1918 – 1923 років;
- політичному і партійному життю на західноукраїнських землях;
- тогочасним культурно-просвітнім проблемам українців;
- самоуправі тогочасних українських міст.

Багаточисленні розвідки Володимира Целевича суттєво та глибоко розкривали проблеми, специфіку та умови впливу українців на процес формування та ведення національної політики, що велася владою Другої Речі Посполитої.

До наукових праць Володимира Целевича, варто віднести надзвичайно відому широкому загалу українців книгу під назвою «Нарід. Нація. Держава». Вона являється однією з перших його базових, ґрунтовних українських праць новітньої доби. Ця праця була присвячена теорії держави й права.

Володимир Михайлович Целевич являється автором численних статей, праць політико-правового й культурно-просвітнього характеру, серед яких: «Про нові польські шкільні закони» (1925 рік написання), «Віднова життя і відбудова майна просвітніх товариств» (1918 рік написання), «Виборчий регулямін до сільських громадських рад у Галичині: практичний порадник» (1935 рік написання) тощо.

Таким чином, Целевич Володимир Михайлович увійшов в українську історичну науку як український громадсько-культурний діяч, політик адвокат, правник, редактор, посол сойму Другої Речі Посполитої (2-ї, 4-ї; 5-ї каденції), він також увійшов в історичну науку як активний діяч Українського Національно-Демократичного Об'єднання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Джерела:

1. Боротьба за возз'єднання Західної України з Українською РСР 1917–1939. Збірник документів і матеріалів. Київ: Наукова думка, 1979. 559 с.
2. Дмитро Паліїв: життя і діяльність (1896–1944). Збірник праць і матеріалів. Львів, 2007. 896 с.
3. З історії революційного руху у Львові 1917–1939. Документи і матеріали. Львів: Книжково-журнальне видавництво, 1957. 195 с.
4. За волю народу. Документи і матеріали. Львів, 1964. 278 с.
5. III Народний з'їзд Українського національно-демократичного об'єднання в днях 24 і 25 грудня 1928 року. Львів, 1929. 128 с.
6. Кугутяк М. Українська націонал-демократія (1918–1939). Київ – Івано-Франківськ: Нова зоря, 2004. Т. 2. 704 с.
7. Левицький Д. Блок поневолених. *Діло*. 1926. 2 травня. С. 1.
8. Левицький Д. Мусимо творити моральні вартости у громадянстві. Перший голос у нашій анкеті про дволітні висліди т. зв. нормалізації. *Діло*. 1937. 11 липня. С. 1.
9. Левицький Д. УНДО і його завдання. *Діло*. 1928. 24 листопада. С. 1.
10. Левицький Д. Майбутня Українська Парляментарна Реперезентація. *Діло*. 1935. 27 квітня. С. 1.
11. Під прапором Жовтня. Вплив Великої Жовтневої соціалістичної революції на піднесення революційного руху в Західній Україні. 1921–1928 рр. Документи і матеріали. Львів: Каменяр, 1964. 380 с.
12. Політична ситуація на Західній Україні та завдання КПЗУ. Львів: Каменяр, 1990. 37 с.
13. Українська суспільно-політична думка в 20 столітті. Документи і

матеріали. Львів: Сучасність, 1983. Т. II. 426 с.

Література:

14. Алексієвець Л. Польща: утвердження незалежної держави. 1918–1926. Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. 448 с.
15. Баран З. До питання про аграрну політику урядів міжвоєнної Польщі стосовно Західної України. *Часопис І*. 2003. Ч. 28. С. 76–79.
16. Бензя П. Політичні партії на Західній Україні. [Б. м.], 1927. 76 с.
17. Білоус А. Політико-правові системи: світ і Україні. Київ, 1997. 200 с.
18. Боднар О. Українська радикальна партія в період визвольних змагань (1918–1923). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2010. Вип. 18. С. 229–235.
19. Боднар О. Українська соціалістично-радикальна партія: основи політичної платформи (1926–1939). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2008. Вип. 16. С. 430–436.
20. Бурковська І. Зовнішньополітичні орієнтири УНДО (1925–1935). *Наукові зошити історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка*. Львів, 2000. Вип. 3. С. 140–145.
21. Бурковська І. Проблема польсько-українського політичного компромісу в діяльності УНДО (1925–1935). *Розбудова держави*. 1997. № С. 26–32.
22. В'ятрович В. Основні принципи зовнішньої політики ОУН. *Український визвольний рух*. Львів, 2004. Вип. 3. С. 16–29.
23. Васюта І. Політична історія Західної України (1918–1939). Львів, 2006. 312 с.
24. Васюта І. Політична історія Західної України (1918–1939). Львів: Каменярь, 2006. 335 с.

25. Великочій В. Українська історіографія про партійно-політичну систему Галичини воєнно-революційної доби: загальна характеристика. *Галичина*. 2011. № 12. С. 90–97.
26. Віднянський С. Українське питання в міжвоєнній Польщі: основні проблеми й напрямки наукових досліджень у сучасній вітчизняній історичній науці. *Український історичний журнал*. Київ, 2003. № 2 (437). С. 39–55.
27. Гелей С. Василь Кучабський: від національної ідеї до державності: українська консервативна політична думка першої половини ХХ ст. та її вклад в історичну науку. Львів, 1998. 531 с.
28. Гетьманчук М. Між Москвою та Варшавою: українське питання у радянсько-польських відносинах міжвоєнного періоду (1918–1939 рр.). Львів: Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2008. 432 с.
29. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації ХІХ – ХХ століття. Київ: Генеза, 1996. 360 с.
30. Грінченко Г. Автобіографічне інтерв'ю в усно історичних дослідженнях: до питання про теорію нарративного аналізу. *Схід/Захід*. 2006. Вип. 11–12. С. 59–62.
31. Гудь Б. Загибель Аркадії. Етносоціальні аспекти українсько-польських конфліктів ХІХ – першої половини ХХ ст. Львів, 2006. 448 с.
32. Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ століття: нариси політичної історії. Київ: Либідь, 1993. 288 с.
33. Гунчак Т. Українська політична думка 1920-х років: монархізм, націоналізм, націонал-комунізм. *Сучасність*. 1986. Вип. 1. С. 69–78.
34. Дашкевич Я. Нація та націоналізм: теоретичні проблеми та історіографічні висновки. *Україна в минулому*. Київ–Львів, 1996. Вип. 9. С. 177–185.

35. Дробот І. Трансформації української державно-соборницької ідеї (1920 – 1930-ті роки). Київ: ФАДА, ЛТД, 2002. 343 с.
36. Зайцев О. Екзильний уряд ЗУНР і українські політичні організації Галичини (1919–1923). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2000. Вип. 6. С. 188–194.
37. Зайцев О. Парламентська діяльність КПЗУ. *Актуальні проблеми історії КПЗУ. До 70-річчя створення партії* / упор.: М.І. Панчук, Ю.Ю. Сливка. Львів: Вид-во «Світ», 1990. С. 164–170.
38. Зайцев О. Політичні партії Західної України у парламентських виборах 1928 р. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1996. Вип. 2. С. 172–186.
39. Зайцев О. Представники українських політичних партій Західної України в парламенті Польщі (1922–1939). *Український історичний журнал*. 1993. Вип. 1. С. 72–84.
40. Зашкільняк Л. Генеза і наслідки українсько-польської нормалізації 1935 р. *Polska i Ukraina: Sojusz 1920 roku i jego następstwa*. Torun: Wydawnictwo Uniwersytetu im. M. Kopernika, 1997. S. 431–454.
41. Зашкільняк Л. Історична пам'ять та історіографія як дослідницьке поле для інтелектуальної історії. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2006–2007. Вип. 15. С. 855–862.
42. Зашкільняк Л. Історія Польщі та українсько-польських відносин у відображенні сучасної української історіографії (90-ті роки ХХ ст.). *Polska – Niemcy – Ukraina w Europie. Narodowe identyfikacje i europejskie integracje w przededniu XXI wieku*. Rzeszow: WSP, 2000. S. 99–128.
43. Зашкільняк Л. Польська історіографія після Другої світової війни:

- проблеми національної історії (40–60-ті роки). Львів: Навч.-метод, кабінет з вищої освіти при Міністерстві освіти України, 1992. 86 с.
44. Зашкільняк Л. Україна-Польща в ХХ столітті: від конфліктів до порозуміння. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2008. Вип.17. С. 13–18.
 45. Зашкільняк Л. Українсько-польське порозуміння 1935 р. (за матеріалами архіву Я.С. Лося). *Проблеми слов'янознавства*. Львів: Львівський державний університет, Інститут славістики, 1996. Вип. 48. С. 65–69.
 46. Зашкільняк Л. Українсько-польські стосунки у ХХ ст.: історіографічні аспекти. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2005. Вип. 13. С. 3–22.
 47. Зашкільняк Л. Українсько-польські стосунки у ХХ ст.: традиції та сучасність. *Проблеми слов'янознавства*. Львів: Львівський державний університет, Інститут славістики, 1996. Вип. 49. С. 71–76.
 48. Калакура Я. Українська історіографія в структурі історичної науки. *Історіографічні дослідження в Україні*. Київ, 2000. Вип. 10. Ч. 2 С. 402–415.
 49. Калиняк Л. УНДО і ОУН у контексті «політики нормалізації» (1935–1939). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2008. Вип. 16. С. 421–429.
 50. Качараба С. Еміграція з Західної України (1919–1939). Львів, 2003. 416 с.
 51. Качараба С., Комарницький Я. Василь Мудрий – громадський діяч, політик, публіцист. Дрогобич : Ред.-вид. відділ Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка, 2009. 240 с.
 52. Комар В. Концепція прометеїзму в політиці Польщі (1921–1939). Івано-Франківськ: Місто НВ, 2011. 360 с.
 53. Комар В. Роль В. Бончковського у нормалізації польсько-українських

- відносин в Галичині у 1935 р. *Проблеми слов'янознавства*. Львів: Львівський державний університет, Інститут славістики, 2009. Вип. 58. С. 95–99.
54. Кравець М., Осечинський В. Боротьба трудящих Західної України за возз'єднання з Радянською Україною в радянській історіографії. *У боротьбі за світлі ідеали комунізму*. Львів: Вид-во Львів, ун-ту, 1970. С. 92–104.
 55. Красівський О. Галичина у першій чверті ХХ ст. Проблеми польсько-українських стосунків. Львів, 2000. 416 с.
 56. Красівський О. За Українську державу і церкву. Громадська та суспільно-політична діяльність митрополита А. Шептицького в 1918–1923 рр. Львів, 1996. 84 с.
 57. Красівський О. Східна Галичина і Польща в 1918–1923 рр.: проблеми взаємовідносин. Київ: Вид-во УАДУ, 1998. 304 с.
 58. Красівський О. Українсько-польські взаємини в 1917–1923 рр. Київ: ІПіЕНД, 2008. 544 с.
 59. Кугутяк М. Галицькі українці у боротьбі за державну незалежність у 1920–1923 роках. *Галичина. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис*. Івано-Франківськ, 1997. Вип. 1. С. 45–57.
 60. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії: Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.). Івано-Франківськ, 1993. 204 с.
 61. Кугутяк М. Історіографія українського національно-демократичного руху (1918–1939 рр.). *Галичина. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис*. Івано-Франківськ, 2002. Вип. 8. С. 54–69.
 62. Кугутяк М. Історія української націонал-демократії (1918–1939). Київ–Івано-Франківськ: Плай, 2002. Т.1. 536 с.
 63. Кугутяк М. Українське національно-демократичне об'єднання:

- активізація діяльності, посилення громадсько-політичних впливів (1928– 1930). *Галичина. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис*. Івано-Франківськ, 1999. Вип. 3. С. 24–34.
64. Кугутяк М. Українські політичні партії і ЗУНР. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2000. Вип. 6. С. 163–169.
65. Кугутяк М. Українсько-польські стосунки 20–30-х років: від конфронтації до нормалізації. *Українсько-польські відносини в Галичині у ХХ ст.: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Івано- Франківськ, 21–22 листопада 1996 р.). Івано-Франківськ: Плай, 1997. С. 20–25.
66. Кульчицький С. Україна між двома війнами (1921–1939 рр.). Київ: Видавничий Дім «Альтернативи», 1999. 336 с.
67. Кучерепа М. Національна політика Польщі щодо українців напередодні Другої світової війни. *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. Історичні науки*. Луцьк, 2001. № 11. С. 15–21.
68. Левицький Д. Важкий білянс кількох місяців... Промова голови Українського клубу посла д-ра Дмитра Левицького на пленарному засіданні сойму дня 6 листопада 1934 р. Львів: Діло, 1934. 30 с.
69. Лось С. За конструктивну політику на Червоній Русі. Львів, 1933. 84 с.
70. Лось С. Міжнародне становище Польщі та галицькі українці. – Львів, 1932. 72 с.
71. Макарчук С. Ставлення української громадськості Галичини до Польської держави (1918–1923). *Вісник Львівського університету. Серія історична*. 1995. Вип. 5. С. 63–74.
72. Макарчук С. Українсько-польські етнополітичні взаємини на

- західноукраїнських землях в першій третині ХХ ст. *Збірник праць і матеріалів на пошану Л.І. Крушельницької*. Львів: НАН України; ЛНБ ім. В. Стефаника, 1998. С. 132–144.
- 73.** Мудрий В. За нормалізацію польсько-українських відносин: промова голови Української Парламентської Репрезентації посла Василя Мудрого, виголошена на пленарному засіданні сейму дня 6. грудня 1935 р. в дискусії над державним бюджетом прелімінарем на 1936/1937 р. Львів: Накл. Видавн. Спілки «Діло», 1936. 16 с.
- 74.** Савчук Б. Просвітницька та соціально-економічна діяльність українських громадських товариств у Галичині (остання третина ХІХ – кінець 30-х років ХХ ст.). Івано-Франківськ: Плай, 1999. 137 с.
- 75.** Селіванов В. До проблеми розроблення концепції розвитку вітчизняної юридичної науки. *Право України*. 2001. № 7. С. 11–18.
- 76.** Скочиляс І. Повітовий комітет УНДО у суспільно-політичному житті Борщівщини середини 20-х – кінця 30-х рр. ХХ ст. Львів: Красзнавче товариство «Джерело», 1995. 56 с.
- 77.** Соляр І. Відносини краю та закордонного уряду ЗУНР (грудень 1922 – березень 1923 рр.). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2000. Вип. 6. С. 194–201.
- 78.** Соляр І. Зовнішні орієнтації партій національно-державницького табору у Західній Україні (1923–1939). Львів, 2011. 415 с.
- 79.** Соляр І. Консолідаційні процеси національно-державницьких сил Західної України (1923–1928). Львів, 2010. 108 с.
- 80.** Соляр І. Народна організація українців Львова (1920–1930-ті роки). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2008. Вип. 16. С. 406–413
- 81.** Соляр І. Перемиський повітовий комітет УНДО. *Перемишль і Перемиська земля протягом віків*. Львів, 2003. С. 124–132.
- 82.** Соляр І. Радянофільські орієнтації Українського національно-

- демократичного об'єднання (УНДО) в 1920-х рр. *Проблеми гуманітарних наук: наукові записки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич, 2007. Вип. 20. Історія. С. 35–45.
83. Соляр І. Спроби консолідації національно-державницьких сил Західної України 1923–1925 рр. *Україна в минулому*. Львів: Інститут української археографії НАН України, 1994. Вип. 5. С. 123–131.
 84. Стахів М. Українські політичні партії у соціологічному наświetленні. Нью-Йорк–Детройт, 1954. 223 с.
 85. Українська проблема». Написав для духовної і світської інтелігенції українського народу Г. Хомишин. [Б.м.], 1932. 184 с.
 86. Феденко П. Український громадський рух у ХХ ст. Подєбради: Український технічно-господарський інститут позаочного навчання, 1934. 170 с.
 87. Федик І. УНДО, ОУН: ставлення до Польщі. Львів, 1998. 120 с.
 88. Футала В. Історія вивчення суспільно-політичного життя українців у міжвоєнній Польщі (1921–1939). Львів–Дрогобич: Коло, 2010. 456 с.
 89. Хруслов Б. Політика УНДО напередодні Другої світової війни (1938–1939 рр.). *Галичина. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис*. Івано-Франківськ, 1999. Вип. 3. С. 181–188.
 90. Целевич Володимир. *Українська журналістика в іменах*. Львів, 1995. Вип. 2. С. 256–261.
 91. Швагуляк М. «Пацифікація». Польська репресивна акція у Галичині 1930 року і українська суспільність. Львів, 1993. 52 с.
 92. Як повстало і розвивалося УНДО. З нагоди 10-ліття існування. Львів, 1936. 29 с.
 93. Ajnenkiel A. Historia Sejmu Polskiego. Tom II. Cz. II. II Rzeczpospolita. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1989. 419 s.
 94. Ajnenkiel A. Parlamentaryzm II Rzeczypospolitej. Warszawa: Wiedza

Powszechna, 1975. 412 s.

95. Ajnenkiel A. Polityka Polski w stosunku do Ukraińców w okresie międzywojennym. Wybrany problemy. *Polska – Ukraina: trudne pytania: materiary II międzynarodowego seminarium historycznego «Stosunki polsko- ukraińskie w latach 1918–1947»* (Warszawa, 22–24 maja 1997). Warszawa, 1998. T. 1–2. S. 11–28.
96. Batowski H. Miedzy dwiema wojnami 1919–1939. Zarys historii dyplomatycznej. Krakow: Wydawnictwo Literackie, 2001. 574 s.
97. Torzecki R. Kwestia ukraińska w Polsce w latach 1923–1929. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 1989. 468 s.
98. Wapiński R. Narodowa Demokracja 1893–1939. Ze studiów nad dziejami myśli nacionalistycznej. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolinskich, 1980. 337 s.

ДОДАТКИ

Додаток А

Наукові, науково-популярні праці Володимира Целевича

1. Целевич В. «Нормалізація» у теорії і практиці (Польща чи Росія?! – передвоєнні спроби порозуміння). *Діло*. 1936. 9 грудня. С. 3.
2. Целевич В. Виборча ординація до сойму и сенату з поясненнями, виконуючими розпорядками й постановами інших законів, зв'язаних із виборами. Львів, 1935. 95 с.
3. Целевич В. Виборчий регулямін до волосних управ у Галичині. *Свобода*. 1935. 27 січня. С. 1–2.
4. Целевич В. Виборчий регулямін до сільських громадських рад. *Свобода*. 1934. 14 січня. С. 1.
5. Целевич В. Виборчий регулямін до сільських громадських рад. *Свобода*. 1934. 4 лютого. С. 1.
6. Целевич В. Виборчий регулямін до сільських громадських рад. *Свобода*. 1934. 11 лютого. С. 1.
7. Целевич В. Виборчий регулямін до сільських громадських рад у Галичині: Практичний порадник. Львів, 1934. 59 с.
8. Целевич В. Вислід шкільного плебісциту в Галичині. *Свобода*. 1933. 12 лютого. С. 2.
9. Целевич В. Віднова життя і відбудова майна просвітніх товариств. Львів, 1918. 36 с.
10. Целевич В. Волостна (гмінна) самоуправа на Волині і Поліссі: практичний порадник. Львів, 1930. 52 с.
11. Целевич В. Гряде час національних держав. *Свобода*. 1934. 8 липня.

- С. 1.
12. Целевич В. Грядуть вибори до сільських громадських рад. *Свобода*. 1934. 7 січня. С. 1.
 13. Целевич В. До українських виборців. *Діло*. 1935. 4 вересня. С. 1.
 14. Целевич В. Міста й народне господарство. *Свобода*. 1933. 7 травня. С. 3.
 15. Целевич В. На службу народові! *Свобода*. 1932. 26 червня. С. 1.
 16. Целевич В. Нагінка чи Національне Об'єднання. *Свобода*. 1927. 6 лютого. С. 1.
 17. Целевич В. Нарід. Нація. Держава. Львів, 1934. 116 с.
 18. Целевич В. Наші завдання. *Свобода*. 1933. 1 січня. С. 1.
 19. Целевич В. Наші завдання. *Свобода*. 1933. 26 червня. С. 1.
 20. Целевич В. Небезпека тенденційного перепису на шкоду українців! Вшехпольська «інструкція» Прушинського. *Діло*. 1931. 3 листопада. С. 2.
 21. Целевич В. Необхідність політики. *Свобода*. 1932. 24 квітня. С. 1.
 22. Целевич В. Нормалізація у теорії і практиці. *Діло*. 1936. 10 грудня. С.
 23. Целевич В. Політика і господарство. *Діло*. 1935. 30 січня. С. 1.
 24. Целевич В. Політичні партії і їх значення в житті народу. *Свобода*. 1933. 28 травня. С. 1.
 25. Целевич В. Політичні партії і їх значення в житті народу. *Свобода*. 1933. 18 червня. С. 1.
 26. Целевич В. Політичні партії і їх значення в житті народу. *Свобода*. 1933. 2 липня. С. 1.
 27. Целевич В. Практичний poradник про виборчу ординацію в Галичині. Львів, 1927. 32 с.
 28. Целевич В. Про нові польські шкільні закони. Львів, 1925. 45 с.
 29. Целевич В. Роля політики в житті нації. *Діло*. 1935. 5 січня. С. 1.

30. Целевич В. Роля сейму та сенату в новій польській конституції. *Діло*. 1935. 17 травня. С. 2.
31. Целевич В. Світова й українська політика в 1931 р. *Свобода*. 1932. 24 січня. С. 1.
32. Целевич В. Український народ не сміє мовчати. *Свобода*. 1932. 31 січня. С. 1.
33. Целевич В. Український національний конгрес. *Свобода*. 1934. 8 квітня. С. 1.
34. Целевич В. Чи мають українці хист до ремесла, торгівлі, промислу? *Свобода*. 1933. 2 квітня. С. 1.
35. Целевич В. Чого мають право виселенці домагатися від держави. Львів, 1918. 31 с.